

rici, die zich volgens de omschrijving van Huizinga in een *geestelijke* vorm rekenschap dienen te geven van het verleden, doorgaans voorbij aan de geestelijke drijfveren, die aan de zogeheten verzuiling ten grondslag liggen. Maar wie deze geestelijke ondergrond buiten beschouwing laat, keert de werkelijkheid om en komt in zijn benadering van deze periode van de geschiedenis niet veel verder dan enkele uiterlijke vormen en zal vooral oog hebben voor figuren en feiten uit deze periode, zonder te zien naar de er achter liggende overtuiging.

De lectuur van Schilders polemieken is een remedie tegen de omkering van deze werkelijkheid. Hij heeft een open oog gehad voor het gevaar van een redenering over religieus gewortelde overtuigingen die beginnen en eindigen bij de empirie. Zijn polemieken zijn een voortdurende waarschuwing aan zijn lezers het abc van een kerkelijke scheuring, het abc van christelijke politieke partijvorming en het abc van een christelijke universiteitsstichting niet te veronachtzamen. Het ging hem niet om de persoon, het instituut, maar om het beginsel, dat daar achter lag. Groen en Kuyper zijn hun werk bij dat abc, bij het beginsel achter het handelen van elk mens begonnen. En juist dat beginsel zag Schilder in de loop van de jaren twintig bedreigd, van buitenaf door de theologie van Barth, die het verband leggen tussen het christendom en de levensterreinen als hoogmoed bestreed, en van binnenuit door de geest van verslapping, die niet meer het verband wist te leggen tussen de religieuze overtuiging en het concrete leven.

Schilder heeft herhaaldelijk de betekenis van Barths theologie erkend, maar toen de vraag aan de orde kwam, welke betekenis diens theologie voor Nederland had, wierp hij reeds op 25 maart 1926 in *De Reformatie* tegen: 'Het is een der belachelijkheden van onzen tijd, dat een massa theologisch niet geschoolden staan te grinniken [over] ... Kuyper, Bavinck, een catechismus, een confessie ..., terwijl ze zeggen: Heere ik dank u, - als *hetzelfde* licht, alleen in matter glansen, schijnt uit Zwitserland. Barth, zeggen ze dan. En ik doe graag mee. Maar ik begin toch graag chez moi, als ik mijn bezit wil opmaken.'¹⁰ Wel scherpte hij zich aan het denken van Barth, om de inhoud van het gereformeerde denken te vernieuwen op het punt dat door Kuyper bij de opening van de Vrije Universiteit in 1880 als volgt geformuleerd was: 'Geen duimbreed is er op heel het erf van ons menselijk leven, waarvan de Christus die aller soeverein is, niet roept: Mijn!'¹¹

10. K. Schilder, 'Prof. Buytendijk over de leiding in de Gereformeerde Kerken', *De Reformatie*, VI, 25 maart 1926, 198.

11. A. Kuyper, *Souvereiniteit in eigen kring. Rede ter inwijding van de Vrije Universiteit den 20sten October 1880, gehouden in het Koor der Nieuwe Kerk te Amsterdam, Kampen, 1930 (derde druk), 32.*